

2. ULUSLARARASI ÇİN'DEN ADRIYATİK'E SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ KONGRE KİTABI

5 - 6 - 7 Mayıs 2016

Payas / Hatay

ULUSLARARASI İLİŞKİLER - KAMU YÖNETİMİ - HUKUK
ÖZEL SAYISI

EDİTÖRLER
RAGİP PEHLİVANLI
SELÇUK DEMİRKİLİNCİ

www.iksad.org
www.iksadfuarkongre.org

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Yayınları®

İKTİSADİ KALKINMA VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERNEĞİ

5-6-7 Mayıs 2016

PAYAS – HATAY

**2. ULUSLARARASI ÇİN'DEN ADRIYATİK'E
SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ**

KONGRE KİTABI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER – KAMU YÖNETİMİ – HUKUK

ÖZEL SAYISI

EDİTÖRLER

RAGİP PEHLİVANLI – SELÇUK DEMİRKİLİNÇ

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği Yayınları®

(Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayıncılık Lisansı: 2014 / 31220)

Gölbaşı / ADIYAMAN - TÜRKİYE

TR: +90 0850 303 5 603 USA: +1 631 685 0 853

E posta: info@iksad.org

www.iksad.org

www.iksadfuarkongre.org

Bu kitaptaki eserlerin tamamının yayın hakkı İKSAD'a aittir. İzinsiz çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Eserlere ilişkin tüm etik ve hukuki sorumluluk yazarlara aittir

IKSAD PUBLICATIONS - 2016©

ISBN -978-605-9885-04-1

**INSTITUTION OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND SOCIAL
RESEARCHES**

May 5-6-7, 2016

PAYAS- HATAY - TURKEY

**2. INTERNATIONAL CONGRESS OF SOCIAL
SCIENCES, CHINA TO ADRIATIC**

BOOK OF CONGRESS

INTERNATIONAL RELATIONS – PUBLIC ADMINISTRATION - LAW

SPECIAL EDITION

EDITORS

RAGIP PEHLİVANLI – SELÇUK DEMİRKİLİNÇ

Institution of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Pubicator: 2014 / 31220)

Gölbaşı / ADIYAMAN- TURKEY

TR: +90 0850 303 5 603

USA: +1 631 685 0 853

E mail: info@iksad.org

www.iksad.org

www.iksadfuarkongre.org

All rights of this book belongs to IKSAD. Without permission, this book can't be duplicated and delivered.

The writers are responsible both ethically and juristically related with texts

IKSAD PUBLICATIONS - 2016©

ISBN -978-605-9885-04-1

İçindekiler / Contents

ÖNSÖZ / FOREWORD	<u>8</u>
KONGRE KÜNYESİ / CONGRESS ID	<u>9</u>
BİLİM DANIŞMA KURULU / SCIENTIFIC ADVISORY BOARD	<u>10</u>
KONGRE ALBÜMÜ / CONGRESS ALBUM	<u>11</u>
5018 Sayılı Kanuna Göre İç Denetim Müessesesi ve İşlerliği <i>Murat AYDIN</i>	<u>15</u>
ABD Dış Politika Doktrinlerinin Orta Doğu'ya Yansıması <i>Engin KOÇ</i>	<u>24</u>
Adıyaman Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Zaman Yönetimi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma <i>Yasemin EZİN, Ramazan ASLAN</i>	<u>35</u>
Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma <i>Ramazan ASLAN, Yasemin EZİN</i>	<u>47</u>
Arap Baharı Sürecinde İsrail'i Anlamak: Arap Kışı mı İsrail Yazı mı? <i>Yusuf Kenan POLAT</i>	<u>57</u>
Atatürk'ün Milli Eğitim Politika Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'deki Amerikan Okullarına Bakışı <i>Ebru GÜHER</i>	<u>68</u>
Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Avrupa Birliğinin Türkiye'ye Uyguladığı Ekonomik Kriterlerin Değerlendirilmesi <i>Mustafa METE, Ömer YILMAZ</i>	<u>77</u>
Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye <i>Mehmet TAMER</i>	<u>98</u>
Başarısızlaştırılmış Toplumsal Hareketler: Mısır, Suriye ve Irak Örneği <i>Özge YILMAZ</i>	<u>110</u>

Belediye Personelinin Sorunlarına Yönelik Bir Alan Çalışması: Hatay Büyükşehir Belediyesi

Mehmet TAMER

116

Büyüme, Gelişme ve Kalkınma Bağlamında Güney Kore, Brezilya ve Türkiye'nin Karşılaştırılması

Adil Murat VURAL

125

Demokrasi İnsanlar İçin Kente Bakış: Dost Kentler

Şafak KAYPAK

134

Demokrasi Kültürü ve Hoşgörü; Hatay Örneğinde

Şafak KAYPAK

147

Doğu Anadolu Projesi Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın TRB2 Bölgesinin Kalkınmasındaki Rolü

Fatih KOÇ, Sami ÖZCAN

161

Dünyada ve Türkiye'de Çocuk Haklarının Gelişimi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Nazmiye GÜVEYİ

176

E-Devlet Uygulamalarının Kamu Kurumları Tarafından Benimsenmesi

Onur DEMİR, Ahmet Hamdi AYDIN

178

Hükümet Sistemi Uygulamalarındaki Farklılaşma Olgusu Çerçevesinde Türkiye'deki ve İngiltere'deki Yasama Erklerinin Genel Olarak Karşılaştırılması

Ümit GÜVEYİ

188

Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) ve Türkiye Uygulaması

Mehmet KAPUSIZOĞLU, Özcan KARATAY

191

Kamu Kurumlarında Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Kullanımı

Mustafa Fedai ÇAVUŞ, Halenur Soysal KURT

209

Kamu Yönetiminde Stratejik Değişim Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme: Kamu İşletmeciliği Fonksiyonları

M. Burhanettin COŞKUN, M.B. Fatih ALODALI

219

Kamusal Beyaz Fil Sendromu ve Türkiye'de Kamusal Beyaz Fil Tartışmaları

Betül HAYRULLAHOĞLU

228

Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki İşbirliğinde Arktika Konseyi'nin Rolü

Selçuk DEMİRKILINÇ, Ragıp PEHLİVANLI

246

Küresel İklim Değişikliğinin Kamu Harcamaları Üzerine Etkileri ve Türkiye

Özcan KARATAY, Mehmet KAPUSIZOĞLU

266

Küreselleşme ve Türk Birliği

Remzi KILIÇ

280

Mondros Mütarekesi Sonrası'nda Sırasıyla İstanbul Hükümeti, Heyet-i Temsiliye ve Ankara Hükümeti'nin 'Âkıl Adamlar' Uygulaması: 'Heyet-i Nasihalar'

Şenol KANTARCI

290

Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü Öğrencilerinin Mesleğe Bakış Açıları: Adıyaman Üniversitesi Besni Meslek Yüksekokulunda Bir Uygulama

Burcu DOĞAN, Erdem HİLAL

295

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Vəzifəli Şəxsinin Səlahiyyətləri və Onların Həyata Keçirilmə Formaları

Mikayıl V. YUSİFOV, Mustafa Latif EMEK

308

The Effective Implementation Of Renewable Energy Policies In Turkey

Nurdan Kılınç-ATA

325

Türkiye – Kazakistan İlişkilerinde Medya Siyaset İlişkisi ve Karşılıklı Algılamalar

Umsunay ZHUMASHEVA

335

Türkiye'de Devlet Sukuku İhraçları ve İhtiyacı

Ahmet ULUSOY, Mehmet ELA

341

Türkiye'de E-Belediyecilik Uygulamaları: Osmaniye Belediyesi Örneği

M. Fatih Bilal ALODALI, M. Burhanettin COŞKUN, Tuğba YOLCU

359

Türkiye'de Yerel Yönetişimin Uygulanabilirliği ve Kentleşme Sürecinde Paydaşların Kent Yönetimine Katılımı

Emel ÇINAR

366

Türkiye'de Vatandaşlık Eğitiminin Ulus-Üstü Boyutu ve AB-Türkiye Entegrasyonuna Katkısına Yönelik Potansiyeli

Vahap Atilla OĞUŞGİL

373

Vergilemede Adalet ve Türk Vergi Sistemi

388

Murat AYDIN

Yeni Yerel Yönetim Yasalarının Sosyal Politikaya Katkıları

398

Eylem BEYAZIT, Muharrem GÜNEŞ

Yerel Çevre Politikaları ve Çevre Hakkı: Hatay İl Mahalli Çevre Kurulu Kararları Üzerine Bir
Değerlendirme

412

Muharrem GÜNEŞ, Murat TEK

ÖNSÖZ

Tarihten ekonomiye kadar sosyal bilimlerin hemen her alanından 350'ye yakın eser başvurusunun alındığı ve tüm eserlerin titizlikle değerlendirildiği "2.

Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi"ni 5-7 Mayıs 2016 tarihleri arasında Hatay'ın Payas ilçesinde bulunan tarihi Sokollu Mehmet Paşa

Külliyesi'nde icra etmiş olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Çin'den Adriyatik'e kadar uzanan bölge, tarih boyunca tıptan, felsefeye kadar birçok alanda ilklere öncülük yapan önemli bir medeniyet merkezi olmuştur. Çok sayıda millet, kültür, din ve siyasi oluşuma beşiklik yapan bölge, zaman zaman da büyük mücadeleler, savaşlar ve iç çatışmalarla anılmıştır.

Bölge, genel itibariyle coğrafi konumu, ekonomik ve sosyal yapısı göz önüne alındığında küresel siyasetin kalbi durumundadır. Dünyanın en büyük enerji tüketicisi olan Çin, bir taraftan ekonomik anlamda hızlı bir şekilde büyürken bir taraftan da Dünya siyasetine şekil veren politikalarıyla da küresel güç dengesinin önemli bir unsurudur. İpek yolu üzerinde inşasına başlanan hızlı tren projesi ile Çin, Avrupa'ya kadar demir yolu ile bağlanarak bu durumu ekonomik, siyasi ve askeri bir avantaj olarak kullanmayı hedeflemektedir. Yüksek miktarda petrol ve doğal gaz rezervine sahip olan Türkmenistan, Kazakistan, Azerbaycan ve İran da farklı siyasi kutuplara yakın olmaları sebebiyle bu kaynaklarını uluslararası platformda önemli birer koz olarak kullanmaktadırlar. Pakistan ve Hindistan arasındaki Keşmir meselesi, ABD ve Rusya arasındaki güç düellosunun sonrasında iç savaşlar ve terörizmle anılır hale gelen Afganistan, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki Karabağ meselesi, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve son dönemde Türkiye ile Rusya arasındaki gerilim, Ortadoğu'nun haritasının yeniden çizilmesi projesi ile özellikle Suriye ve Irak'taki mevcut durum, küresel güçler tarafından kurulan ve desteklenen bir takım terör örgütlerinin bölgedeki faaliyetleri ve bazı Avrupa ülkelerindeki ekonomik ve siyasi krizler önümüzdeki yıllarda da üzerinde çokça konuşulan ve dünya siyaset gündemini oldukça meşgul edecek olan konular arasında yer alacaktır.

Bu kongremize katılımın yoğun olması sebebiyle kongre kitabını oniki temel disiplin altında sınıflandırarak dört cilt halinde çıkardık. Kongremizin hazırlık aşamasından itibaren desteğini her aşamada hissettiğimiz ve aynı zamanda kongremizin onursal başkanı olan Payas Belediye Başkanı Sayın Bekir ALTAN Bey başta olmak üzere, kongre başkanımız Sayın Prof. Dr. Mustafa TALAS beyefendiye, teşrifleriyle bizleri onurlandıran davetli akademisyenlerimize, Bilim ve Danışma Kurulu üyelerimize, akademik çalışmalarıyla kongremize ve bilim dünyasına katkıda bulunan birbirinden değerli katılımcılara, Afganistan Kateb Üniversitesi Rektörü Sayın Ali Reza MOHSENI beye, Düzenleme Kurulu üyelerimize ve emeği geçen herkese çok teşekkür eder, bu eşsiz eserin bilim dünyasına hayırlı olmasını dilerim.

FOREWORD

We are pleased to have performed "Second International Congress of Social Sciences, China to Adriatic" between 5th-7th of May, 2016 in historical Sokollu Mehmet Pasha Campus, Payas/Hatay Province. This year we received about 350 academics studies from nearly all disciplines of social sciences. As it is well known, the area China to Adriatic has been a significant civilization center; along the history as a land it had a leading role on many scientific and cultural areas medicine to philosophy. Although it was a cradle of a large number of nations, religions and political formation, it was also mentioned with great competitions, wars and infightings.

Considiring the geographical location, economic and social structure, the region is at the heart of global policy. While rapidly developing, China, the greatest energy consumer of world, is one of the significant actor on earth and strongly affects the world policy. China aims to have an aconomic, politic and military advantage through the agency of new fast train project – still being constructed on silk road- which links the China to Europe. Turkmenistan, Kazakhstan, Azerbaijan and Iran are famous with their oil and gas reserves and since each one is close to different political poles, they use their sources as a political tool on international policy stage. Cashmere confliction between Pakistan and India; Afghanistan, hosted the war between USA and Soviet Union, nowadays mentioned about political unstability and terror attacks; Karabagh's capture by Armenia; Cremia's annexation by Russia and airplane crisis with Turkey; Syrian and Iraq's current situation with the affect of redesigning middle east countries; Terror attacks, supported by gobal powers and economic and political crisis in some European countries will be on agenda too in next decades.

This year, since our congress has intense participation, we published studies as four book classified under twelve main disciplines. On behalf of IKSAD, I thank to Mr. Bekir ALTAN, the honorary president of congress and Payas City Mayor; Prof. Dr. Mustafa TALAS, the president of congress; to all participant academics; to Ali Reza Mohseni, the Rector of Kateb University; to everbody in this organization.

Mustafa Latif EMEK
İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar
Enstitüsü Başkanı

President of
Institution of Economic Development and
Social Researches

KONGRE KÜNYESİ / CONGRESS ID

Kongrenin Adı / Name of Congress

2. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi
2. International Congress of Social Sciences, China to Adriatic

Katılım Türü / Type of Participation

Davetli ve Çağrılı / Keynote and Invited

Tarihi ve Yeri / Date and Place

5-6-7 Mayıs 2016 – Payas / Hatay / TÜRKİYE

Kongre Yürütücüsü / Organizer

İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği
Institution of Economic Development and Social Researches

İştirakçiler / Associates

Afganistan Kateb Üniversitesi / Afganishtan Kateb University

Destekleyen Kurum / Cooperation With

Payas Belediyesi, Bahravan Psikolojik Araştırmalar Enstitüsü, Uluslararası Göç Derneği
Payas Municipality, Bahrawan Pshycological Reasearch Institution, International Immigration
Association

Koordinatörler / Coordinators

Mustafa Latif EMEK
İKSAD Başkanı

Sefa Salih BİLDİRİCİ
İKSAD Başkanışmanı

Kongre Başkanı / Congress President

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Kongre Başkanı

Onursal Başkan / Honorary President

Bekir ALTAN
Payas Belediye Başkanı

Düzenleme Kurulu / Organization Committee

DOÇ.DR. FEDAİ ÇAVUŞ
DOÇ.DR. HANİFİ MURAT MUTLU
DOÇ.DR. MEHMET EMİN SÖNMEZ
YRD.DOÇ.DR. BARIŞ AYTEKİN
YRD.DOÇ.DR. CUMA BOZKURT
YRD. DOÇ. DR. MEHRİBAN EMEK
YRD.DOÇ.DR. ÖMER OKAN FETTAHLIOĞLU
YRD. DOÇ. DR. MURAT FİDAN
YRD. DOÇ.DR. MUSTAFA METE
YRD. DOÇ. DR. BAYRAM POLAT
YRD. DOÇ.DR. HULUSİ YILMAZ
RAGİP PEHLİVANLI
HAMİDULLAH FURMOLY
MALİK YILMAZ
HAKAN ÇETİNER
ERDEM HİLAL
ARİF YILDIZ
BURAK TELLİ
BETÜL OKUR VURAL
TAHSİN TUNCER

BİLİM VE DANIŞMA KURULU / SCIENTIFIC ADVISORY BOARD

- PROF.DR. NECATİ DEMİR, GAZİ ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. NAZMİ AVCI, SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. MEHMET BAŞBUĞ, AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. TSENDİİN BATTULGA, MOĞOLİSTAN DEVLET ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. VEYSEL BOZKURT, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. EKREM CAUSEVIC, HIRVATİSTAN ZAGREP ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. MAHMUT ÇELİK, İŞTİP GOTSE DELÇEV ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. ALİ DUYMAZ, BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. HARUN GÜNGÖR, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. FADIL HOCA, MAKEDONYA VİZYON ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. NAZIM İBRAHİM, ÜSKÜP KRİL METODİ ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. AMINA JESENKOVIC, SARAYBOSNA ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. REMZİ KILIÇ, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. MARIYA LEONTİK, İŞTİP GOTSE DELÇEV ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. SALİH ÖZTÜRK, NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. İRFAN MORİNA, KOSOVA ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. MUSTAFA TALAS, NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. MUSTAFA ÜNAL, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. SELAHATTİN AVŞAROĞLU, NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. MUSTAFA AKSOY, MARMARA ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. FATİH BAŞBUĞ, AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. TUBA BÜYÜKBEŞE, HASAN KALYONCI ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. MAZLUM ÇELİK, HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. KASIM KARAMAN, ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. BENEDEK PEN, BUDAPESTE EÖTVÖS LORAND ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. EDINA SOLAK, ZENİCA ÜNİVERSİTESİ
DOÇ.DR. ELVAN YALÇINKAYA, NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
YRD.DOÇ.DR. OĞUZ ÇETİN, NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
YRD.DOÇ.DR. BAYRAM POLAT, NİĞDE ÜNİVERSİTESİ

KUZEY KUTUP BÖLGESİ'NDEKİ İŞBİRLİĞİNDE ARKTİKA KONSEYİ'NİN ROLÜ

Selçuk DEMİRKİLİNÇ¹, Ragıp PEHLİVANLI²

Özet

Kuzey Kutup Bölgesi ya da diğer bir deyişle Arktika Bölgesi, son çeyrek asırdır yaşadığı fiziksel ve politik değişimlerle dikkat çekmektedir. Bölgede Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte ideolojik kamplaşma son bulmuş ve bölge devletleri işbirliğine yönelmiştir. Devletler tarafından bölgede başlatılan işbirliği girişimleri, bugün bölgenin geleceğinde devlet dışı aktörlerin de söz hakkına sahip oldukları aktör çeşitliliği etrafında bir Arktika yönetişimine doğru evirilmektedir. Pek çok organizasyon da aktörler arasında işbirliğinin sürdürülebilmesi için bölgede faaliyette bulunmaktadır. Bu organizasyonların içerisinde en gelişmiş kurumsal niteliğe sahip olan yapılanma ise Arktika Konseyi'dir.

Arktika Konseyi, tüm Arktika ülkelerinin daimi üyeliğini ve bölgedeki yerli halk organizasyonlarından altısının daimi katılımcılığını bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca Konsey'in ilk başlarda hükümetler arası bir tartışma platformu şeklinde oluşturulan yapısı, giderek yasal bağlayıcılığı olmaya başlayan bir organizasyona dönüşmekte ve Konsey, sunduğu vizyon ile hem bölgede hem de bölge dışında politik bir özne olarak tanınmaktadır. Nitekim bugün, bölge dışından on iki devlet ve yirmi adet uluslararası organizasyon, Konsey'in gözlemci üyelik statüsüne sahiptir. Bu arka plandan hareketle çalışmada, 1996 yılında kurulan Arktika Konseyi'nin yapısı, faaliyet alanları ve Arktika Bölgesi'ndeki işbirliğine olan katkısı incelenmek suretiyle bölge geleceğinin inşasında nasıl bir rol oynayacağı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kutbu, Arktika Bölgesi, Arktika Konseyi.

THE ROLE OF ARCTIC COUNCIL IN THE COOPERATION IN THE NORTH POLE REGION

Abstract

North Pole Region, in another saying Arctic Region is taking attention with physical and political changes within last quarter of century. Ideological polarization has been ended in the region after end of the Cold War and regional states have been started cooperation. The cooperation attempts has been evolving to Arctic governance which is started by regional states, also non government organizations have the right to speak round variety of actors. Plenty of organizations engaging in activities for sustainable cooperation in the region. Arctic Council is the leading intergovernmental organization around the region.

All countries in the Arctic Region and six organizations representing Arctic Indigenous people have status as permanent participants are members of the Arctic Council. Also form of the council is changing to legally binding organization which is designed by intergovernmental discussion platform earlier and the Council is starting to known as a political subject with its

¹Arş. Gör., Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, selcukdemirkilinc@akdeniz.edu.tr

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, ragip06@hacettepe.edu.tr

vision in the Arctic Region as such outside World. Thus twelve countries and twenty international organizations have observer status to the Council. From this background by examining of structure, activity areas and contribution to role of cooperation in the region of the Council which came into existence in 1996, there will be discussing role of the Council in future of region.

Keywords: North Pole, Arctic Region, Arctic Council.

DIE ROLE DES ARKTISCHEN RATS UND IHRER KOOPERATION IM NORDPOL

Zusammenfassung

Der Nordpol bzw. die arktische Region zeigt im letzten viertel Jahrhundert physische als auch politische Veränderungen. Die ideologische Polarisierung folgte mit dem Ende des Kalten Krieges. Folglich kam es zum Beginn einer Zusammenarbeit der regionalen Staaten. Versuche einer Zusammenarbeit zeigte eine Entwicklung des arktischen Governance, ausgelöst durch die regionalen Staaten. Auch verfügen führende Sprecher der Nichtregierungsorganisationen über eine Vielzahl an Sprachrecht. Viele Organisationen betreiben Aktivitäten, um eine nachhaltige Zusammenarbeit in der Region zu schaffen. Der Arktische Rat tritt als führende, zwischenstaatliche Organisation innerhalb der Region auf. Die Länder der arktischen Regionen und sechs weitere Organisationen, die die dauerhaften Teilnehmer somit die indigenen arktischen Völker repräsentieren, sind Mitglieder des Arktischen Rats. Darüber hinaus fanden mit Hilfe von zwischenstaatlichen Diskussionen und Plattformen konstruierte Veränderungen im Rat statt, die nun als legal verbindliche Organisationen gelten. Der Rat, nun bekannt als politisches Subjekt, nimmt seine Vision in der arktischen Region als auch weltweit in Angriff. Somit sind zwölf Länder und 20 weitere internationale Organisationen Beobachter im Rat. Vor dem Hintergrund der prüfenden Strukturen sind Aktivitätsbereiche und Beiträge, die zur Kooperation in der Region des Rates, welcher im Jahre 1996 gegründet wurde beitragen, zukünftig zu erörtern.

Stichwörter: Nordpol, arktische Region, Arktischer Rat.

Giriş

Kuzey Kutup Bölgesi ya da diğer bir deyişle Arktika,³ üç kıtanın -Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın- birlikte birbirine en yakın olduğu bölgedir. Bölgenin sınırları bu üç kıtanın en kuzey kesimlerini kapsamaktadır. Kabaca bir tarifle Rusya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, Norveç, İsveç ve Finlandiya'nın kuzey kesimleri ile İzlanda ve Grönland topraklarının neredeyse tamamını kapsayan ve merkezinde Kuzey Kutup Noktası'nın yer aldığı bölgeyi Arktika olarak tanımlamak mümkündür.⁴ Dünyanın en kuzeyinde yer alan ve çoğunluğu buzlarla kaplı olan bu coğrafya, son çeyrek asırdır fiziksel ve politik değişimler yaşamakta ve yaşadığı bu değişimlerle sürekli olarak uluslararası gündemde yer almaktadır.

³ Arktika kelimesinin etimolojik kökeni, Kuzey gecelerinde yıl boyunca gökyüzünde görülen Küçük Ayı ve Büyük Ayı takımyıldızlarındaki ayı anlamına gelen Yunanca 'arktos' kelimesine dayanmaktadır. (Nutall, 2005: 117)

⁴ Bilimsel çalışmaların faaliyet alanlarına göre astronomik sınır, bitki örtüsü sınırı, deniz sınırı, permafrost sınırı, iklim sınırı gibi Arktika Bölgesi'nin çeşitli sınır tanımları bulunmaktadır. Arktika Bölgesi'nin farklı sınır tanımları için detaylı bkz. (Demirkılınç, 2015a: 109-131)

Bölgedeki fiziksel değişimi en iyi ifade eden gelişme ise hiç şüphesiz küresel ısınmadır.⁵ Küresel ısınma, bir taraftan Arktika buzulları üzerinde etkisini gösterirken diğer taraftan bölgede yaşayan bitki ve hayvan familyasını olumsuz etkilemekte ve dolaylı olarak bölgedeki yerli nüfusun doğayla iç içe olan geleneksel yaşam biçimlerine zarar vermektedir (Ebinger ve Zambetakı, 2009: 1218-1219). Bu fiziksel değişimler sadece bölgeyle sınırlı kalmayıp etkisi günümüzde de hissedilmeye başlayan küresel ölçekte çevresel ve sosyal sonuçlara yol açmaktadır (Uysal Oğuz ve Ersoy, 2016).

Ayrıca Arktika Bölgesi'ndeki buzulların erimesiyle bu coğrafyanın ekonomik önemi ön plana çıkmaya başlamıştır. Bölge, dünyanın keşfedilmemiş doğal gaz ve petrol rezervlerinin %22'sini barındırmaktadır (USGS İnternet Sitesi, 2008). Altın, gümüş, demir, çinko, nikel, elmas gibi değerli metaller de bu coğrafyada mevcuttur (Hyodo, 2014: 861). Günümüzde bölgenin yer altı kaynakları teknolojik gelişmelerin yardımıyla dünya piyasasında rekabet edilebilir hale gelmektedir (Gümrükçü, 2015: 7). Canlı ve cansız doğal kaynakların yanı sıra eriyen buzulların arasından bölgedeki ulaşımın giderek daha da kolaylaşması, bölgeyi yeni ticaret güzergahı olmaya aday göstermektedir.⁶ Ayrıca bölgeye erişilebilirliğin artması giderek kutup turizmini de cazip kılmaktadır (Borgerson, 2008: 73).

Arktika, çeyrek asırdır fiziksel değişimin yanı sıra yaşadığı politik değişimle de dikkat çekmektedir. Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte ideolojik kamplaşmanın son bulması ve bölge devletlerinin işbirliğine yönelmesi bölgenin küreselleşme sürecini başlatmıştır. Bölgede devletler tarafından başlatılan işbirliği girişimleri, bugün bölgenin geleceğinde devlet dışı aktörlerin söz hakkına sahip oldukları aktör çeşitliliği etrafında bir Arktika yönetişimine doğru evrilmektedir. Bölgedeki devletler ve yerli halk organizasyonları, bir taraftan çevre meseleleri üzerinde eylem planları hazırlarken diğer taraftan bölgede sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için gayret göstermektedir.

İşbirliği girişimlerine rağmen halen daha bölgede devam eden kıta sahanlığı ile ilgili sorunlar ve bölge dışında gelişen krizler (2008 yılındaki Gürcistan-Rusya Savaşı, 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve hala devam eden Suriye Krizi) bölgedeki işbirliğinin geleceği hakkında soru işaretleri oluşturmaktadır. Bu belirsizliğe ek olarak bölgedeki ekonomik fırsatlardan kazanım elde etmek isteyen Avrupalı ve Asyalı ülkelerin giderek kutup politikalarına müdahil olmalarıyla Arktika siyaseti daha girift bir hal almaktadır. Ancak devletler arasında işbirliğinin önünde engeller oluşturan tüm bu zorluklara rağmen bölgedeki işbirliği yolunda önemli mesafeler kat edilmiş, bazı sınır sorunları çözüme kavuşturulmuş ve bölge içinden/dışından bu coğrafya ile ilgilenen aktörlerin pozisyonları tüm Arktika devletleri tarafından konsensüs ile belirlenmeye başlanmıştır (Ottawa Declaration, 1996: md. 7). Bölgedeki işbirliği ve istikrar açısından olumlu kabul edilebilecek bu gelişmeleri ise 1996 yılında kurulan, giderek kurumsallaşmasını sürdüren ve küresel ölçekte devlet ve devlet dışı aktörlerin gözlemci üye olmak için başvurdukları Arktika Konseyi'nin başarısı üzerinden okumak mümkündür.

⁵ Son on yıllık ölçümlerde Arktika'da yaz aylarındaki buzul erimelerinin 1979-2000 yılları arasındaki ortalama buzul erimelerinden fazla olduğu tespit edilmiş ve tüm zamanların ölçülmüş en düşük buz seviyesi 2012 yılının Eylül ayında kaydedilmiştir. 2015 Eylül ayında ise en düşük dördüncü buz seviyesinin yaşandığı belirtilmiştir (NSIDC İnternet Sitesi, 2015). Bu durumun daha trajik boyutu ise bilim insanlarının önümüzdeki 25-40 yıl içerisinde Arktika'da yaz aylarının neredeyse tamamen buzsuz geçebileceğini belirtmiş olmalarıdır (Emerson ve Lahn, 2012: 14).

⁶ Bugün bölgede sadece yaz aylarında kullanılabilen ancak buzul erimelerine bağlı olarak gelecekte daha uzun süre kullanılabilmesi öngörülen iki deniz geçidi (Kuzey Batı Geçidi ve Kuzey Deniz Yolu) bulunmaktadır. Asya ile ABD'nin doğu kıyıları arasındaki ulaşım mesafesi Kuzey Batı Geçidi'nin kullanımı ile yaklaşık 5000 mil kısalmaktadır. Kuzey Deniz Yolu kullanıldığında ise Rotterdam ile Yokohama arasındaki mesafe Süveyş Kanalı'nın kullanımı ile kıyaslandığında %40 oranında yani yaklaşık 6500 mil kısalmaktadır (Borgerson, 2008: 69).

Yukarıdaki arka plandan hareketle bu çalışmada Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki politik gelişmeler, tüm Arktika ülkelerinin daimi üyeliğini ve bölgedeki yerli halk organizasyonlarından altısının daimi katılımcılığını bünyesinde barındıran Arktika Konseyi özelinden incelenecektir. Arktika Konseyi'nin bu çalışmanın merkezinde yer almasının nedeni ise, Konsey'in ilk başlarda hükümetler arası bir tartışma platformu şeklindeki yapısının giderek yasal bağlayıcılığı olmaya başlayan bir organizasyona dönüşmesi ve sunduğu vizyon ile hem bölgede hem de bölge dışında politik bir özne olarak tanınmaya başlamasıdır. Çalışmada öncelikle Soğuk Savaş sonrasında bölgede başlatılan işbirliği girişimlerine ve Arktika Konseyi'nin kuruluşuna giden süreçte değinilecektir. Ardından Konsey'in yapısı ve bölgedeki faaliyetleri ele alınacaktır. Son olarak bölgesel işbirliğinin önündeki engeller ile bu engellerle başa çıkma noktasında Arktika Konseyi'nin yeterliliği tartışılacaktır.

1. Arktika Konseyi'nin Kuruluşuna Giden Süreç

Uluslararası politikada Soğuk Savaş olarak adlandırılan ideolojik kutuplaşma dönemine girildiğinde, dünyanın en kuzeyinde yer alan Arktika Bölgesi iki süper gücün birbirlerini düşman olarak algıladığı ve birbirlerine karşı savunma sistemlerini yerleştirdiği bir coğrafya haline gelmiştir. Nitekim Alaska-Sibirya hattı düşünüldüğünde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) ve ABD'nin birbirine en yakın olduğu coğrafya Arktika'dır ve iki devlet bu coğrafyada komşu durumundadır (Sphor vd., 2013: 15). 20. yüzyılın ikinci yarısında nükleer dönemin başlaması ise bu coğrafyanın SSCB ve ABD arasında stratejik bir bölge haline dönüşmesine neden olmuştur (Baev, 2009: 18). Arktika Okyanusu'ndan nükleer denizaltılar ile donanmaların geçebiliyor olması ve bölgede düşmanı havadan, karadan, denizden fırlatılan füzeler ile vurabilecek askeri sistemlerin kurulması, her iki ülkenin de bu bölgede devriye gezen askeri unsurlar bulundurmasını zorunlu kılmıştır (Atland, 2011). Hatta Arktika Okyanusu, İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş zamanında dünyanın en çok askerileştirilmiş deniz alanı unvanına bile sahip olmuştur (Borgerson, 2008: 68). Soğuk Savaş döneminin en önemli gelişmelerinden biri ise, savaşın gerilediği 1987 yılının Ekim ayında Sovyet lider Mihail Gorbacov'un SSCB'nin Murmansk kentinden tüm dünyaya verdiği işbirliği mesajıdır. Gorbacov konuşmasında, Arktika'nın bir barış bölgesi olması için bölgede silahsızlanmayı önermiş ve bölge devletleri arasında barışçıl işbirliğinin kurulmasını, bilimsel araştırmalarda koordinasyonun sağlanmasını, çevrenin korunması için ortak adımların atılmasını ve Kuzey Deniz Yolu'nun ulaşımına açılmasını temenni etmiştir (Gorbacov, 1988: 41-44).

Soğuk Savaş'ın bitişi ile bölgedeki askeri unsurlar tamamen dağıtılmamış olsa da sayıları epey azaltılmıştır (Atland, 2011). İki bloklu sistemin bölgede son bulduğunun en somut örneği ise Gazprom, Rosneft ve Lukoil gibi petrol şirketlerinin Arktika'da ekonomik faaliyetlere başlamasıdır (Atland, 2011). Nitekim Soğuk Savaş dönemi boyunca askeri-siyasi bağlar haricinde dünyanın geri kalanı ile kopuk bir görüntü sergileyen Kuzey Kutup Bölgesi, Soğuk Savaş'ın sonra ermesi ve SSCB'nin dağılışı ile birlikte *güvenlik dışlaştırılmış*⁷ ve Lassi Heininen'in deyiimiyle '*küreselleşmenin*', '*iletişimin*', '*bilgi akışı*'nın etkisiyle bölge kapitalizm tarafından çevrelenmiştir (Heininen, 2015: 34).

⁷ 'Güvenlik dışlaştırma' kavramı Bary Buzan (2008: 108) tarafından şöyle açıklanır: "Güvenlik dışlaştırma, daha önce tehdit olarak kabul edilen bir şeyin artık tehdit olarak inşa edilmemesidir."

Harita 1: Arktika Bölgesi ve Arktika Devletleri (Heikkila ve Laukkanen, 2013: 25)

Soğuk Savaş sonrasında Arktika'da devletler arasında işbirliğinin kurulması için pek çok girişimde bulunulmuş ve bu girişimlerin hemen hepsinin önceliği çevre sorunlarına çözüm bulmak yönünde olmuştur. Her ne kadar bu işbirliği girişimleri, Soğuk Savaş sonrasında başlamış olsa da çevresel kaygılar ve işbirliği yönündeki çağrılar 1980'lerde dillendirilmeye başlanmıştır (Pedersen, 2012: 147). 1990'larla birlikte çevre problemlerine karşı başlatılan işbirliği girişimlerinin çoğu finans ve koordinasyonsuzluk sorunuyla karşılaşmıştır (Huebert, 1998: 37). Buna rağmen bu girişimlerin bölgesel işbirliğine büyük katkısı da olmuştur.⁸ Özellikle, çevrenin korunması amacıyla tüm Arktika devletlerinin (Kanada, Grönland/Danimarka⁹, Finlandiya, İzlanda, Norveç, İsveç, SSCB ve ABD) 1989 yılında başlattıkları görüşmeler neticesinde 14 Temmuz 1991 tarihinde Arktika Çevre Koruma Stratejisi'nin (*Arctic Environmental Protection Strategy - AEPS*) imzalanması, ileride Arktika

⁸ Bu girişimlerden bazıları şunlardır: Uluslararası Arktika Bilim Komitesi (1990), Arktika Gözetleme ve Denetleme Programı (1991), Arktika Çevre Koruma Stratejisi (1991), Baltık Denizi Devletleri Konseyi (1992), Barents Avro-Arktika Konseyi (1993), Arktika Bölgesi Parlamenterler Konferansı (1994), Yerli Halklar Sekreteryası (1994), Nordik Konseyi (1995), Arktika Askeri Çevresel İşbirliği Programı (1996) (Hasanoğlu ve Demirkılıncı, 2016).

⁹ Grönland, Danimarka'ya bağlı bir özerk yönetim olduğu için Danimarka, Arktika devleti olarak kabul edilmektedir.

Konseyi'nin kurulmasına zemin hazırlayacak bölgesel birlikteliğin sağlanmasına hizmet etmiştir.

1991 yılından sonra da düzenli olarak görüşmelerin devam ettiği AEPS'de 1995 yılına gelindiğinde Kanada, AEPS'nin dönüşerek Arktika meselelerinde daha kapsamlı faaliyet gösteren bir uluslararası örgütün yani Arktika Konseyi'nin kurulmasını önermiştir (Bloom, 1999: 712). Ancak bu önerinin tüm Arktika devletlerinin üzerinde mutabık kaldığı şekilde pratiğe geçirilebilmesi çok kolay olmamıştır. AEPS'nin Konsey'e dönüşümü aşamasında Konsey'in statüsü ile ilgili sekiz Arktika devleti arasında görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Kanada ve diğer üyeler Konsey'i daha geniş meselelerde faaliyet gösteren bir yapıya sahip olmasını isterken; ABD, Konsey'in faaliyetlerinin kısıtlı olmasını istemiştir (Pedersen, 2012: 153). ABD, kurulacak Konsey'in uluslararası bir organizasyon olarak kurulmasına karşı çıkmış ve eğer bir Konsey kurulacak ise bu kurumun sınırlı fonksiyonları ile danışma forumu şeklinde bir işleve sahip olması gerektiğini savunmuştur (Smieszek ve Kankaanpaa, 2015: 251). ABD'nin bu yaklaşımı, kurulacak olan Konsey Başkanlığı'nın Arktika devletleri adına diğer ülkelerle ve uluslararası organizasyonlarla görüşmeler yapmasının ABD tarafından istenmediği şeklinde yorumlanmıştır (Smieszek ve Kankaanpaa, 2015: 252). Ancak Arktika devletleri arasındaki fikir ayrılıklarına rağmen 1996 yılında Arktika Konseyi, sürdürülebilir kalkınma ve çevre meselelerinin tartışıldığı *gevşek bir forum (loose forum)* olarak kurucu antlaşmanın olmadığı bir deklarasyonla kurulmuştur (Pedersen, 2012: 153).

2. Arktika Konseyi'nin Yapısı ve Bölgedeki Faaliyetleri

Arktika'daki hükümetler arası girişimler içerisinde sekiz Arktika devletinin üye olduğu en büyük girişim Arktika Konseyi'dir (Bloom: 1999: 712). Konsey, 19 Eylül 1996 tarihinde imzalanan Ottawa Deklarasyonu ile kurulmuştur. Deklarasyonda Konsey şu şekilde tanımlanmıştır:

- "Bir yüksek seviyeli forum olarak kurulan Arktik Konseyi,*
- *Ortak Arktika meselelerinde, özellikle Arktika'da çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma meselesinde, Arktika yerli toplulukları ve diğer Arktika'da oturanların katılımıyla, Arktika devletleri arasında işbirliğini, koordinasyonu ve etkileşimi teşvik etmek için bir araçtır,*
 - *AEPS altında kurulan Arktika Gözetleme ve Denetleme Programı (AMAP), Arktika Flora ve Fauna Koruma (CAFF), Arktika Deniz Çevresi Koruma (PAME) ve Acil Durum Önleme, Hazırlık ve Müdahale (EPPR) programlarını gözetler ve koordine eder,*
 - *Sürdürülebilir kalkınma programından referans alan koşulları kabul eder ve sürdürülebilir kalkınma programını koordine eder ve gözetler,*
 - *Arktika ile ilgili meselelerde bilgiyi yayar, eğitimi destekler ve ilgiyi teşvik eder."*
- (Ottawa Declaration, 1996: md. 1)

Arktika Konseyi'nin yapısında daimi üyelik, daimi katılımcı ve gözlemci üyelik statüleri bulunmaktadır ve Konsey'in faaliyetlerine yardımcı olmak amacıyla Konsey bünyesinde çalışma grupları, uzman gruplar ve geçici süreliğine oluşturulan özel görev grupları yer almaktadır (Bkz. Tablo 1). Konsey'de daimi üyelik statüsüne, sekiz Arktika ülkesi - ABD, Kanada, Danimarka, İzlanda, Norveç, İsveç, Finlandiya ve Rusya- sahiptir ve başka hiçbir ülkeye daimi üyelik statüsü verilmemektedir (Observer Manual For Subsidiary Body,

2013: 4). Ayrıca Konsey'in en büyük özelliklerinden biri, bölgede yönetsel açıdan çerçeveyi oluşturan mekanizmalar arasında yer almasıdır (Conley vd., 2012: 14-15).¹⁰

Deklarasyonda Konsey'in ortak Arktika meselelerinde işbirliğini ve koordinasyonu teşvik etmek için bir araç olarak nitelendirilmesinin istisnası askeri meseleler olarak belirtilmiştir. Askeri meseleler, Konsey'in yetki ve sorumluluk alanı dışında tutulmuştur (Ottawa Declaration, 1996: md. 1'in dipnotu). Bunun nedeni ise ABD'nin, kuruluş aşamasındaki tartışmalarda Konsey'in askeri güvenlik ile ilgili meselelere dahil olması durumunda Konsey'in bir üyesi olarak yer almayacağını ifade etmesidir (Huebert, 1998: 54). Askeri meselelerdeki bu çekince, ABD'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) bölgedeki varlığını devam ettirmek ve NATO üzerinden bölgedeki politik gücünü korumak istemesi şeklinde yorumlanabilir.

Arktika Konseyi'ni uluslararası bir organizasyon olarak nitelendirmek yerine, Konsey'i devletler arasında gayri resmi işbirliğine dayanan bir *forum* olarak düşünmek daha doğru olacaktır (Bloom: 1999: 712). Çünkü Arktika Konseyi, kuruluşundan bu yana hiçbir zaman hukuk yapıcı bir güç olarak dizayn edilmemiş, bunun yerine Konsey'e işleyişi bilime dayanan ve bilimle çalışan bir organizasyon misyonu yüklenmiştir (Van Der Zwet vd., 2014: 8). Ayrıca Arktika Konseyi'nin yasal bağlayıcılığı olmadığı için uluslararası yasal kişiliği de bulunmamaktadır ve bu nedenle Konsey, kendi gündemini oluşturan ve kendi işleyiş kurallarını koyan sınırlı bir fonksiyona sahip olmuştur (Wilson, 2015: 3). Bu noktada Romaniuk'un (2013: 69) belirttiği gibi Arktika Konseyi'ni farklı görüşteki Arktika devletlerinin bölge meselelerinde orta yol bulabilmelerine hizmet eden bir platform olarak nitelendirmek doğru olacaktır.

Daimi sekreteryası Norveç'in Tromso kentinde bulunan Konsey, iki yılda bir düzenlediği bakanlar düzeyindeki toplantı sonrasında bir deklarasyon yayınlama geleneğini bugüne dek sürdürmüştür. Böylelikle her iki yılda bir yayımlanan deklarasyonlar ile hem geçmiş iki yılın bir nevi muhasebesi yapılırken hem de Konsey'in gelecek hedefleri saptanmaktadır. 1996 yılındaki kurucu deklarasyon yani Ottawa Deklarasyonu da hesaba katıldığında, 2015 yılı itibarıyla on toplantı gerçekleştirilmiş ve on deklarasyon yayımlanmıştır.¹¹ 1998 yılında Iqaluit Bakanlar Toplantısı da kuruluşundan sonra Arktika Konseyi bünyesinde gerçekleştirilen ilk toplantıdır. Konsey Iqaluit Toplantısı'nda kendi işleyiş kurallarını ve referans terimlerini benimseyerek daha kurumsal bir nitelik kazanmıştır (Iqaluit Declaration, 1998: md. 1).

Daimi katılımcı (*permanent participant*) statüsü yani yerli halk organizasyonlarının Konsey'de temsil edilmesi ise, Konsey'i diğer örgütlerden farklı kılan önemli özelliklerinden bir diğeridir (Simon, 2002: 13). Evan Bloom (1999: 716), daimi katılımcılar statüsüne sahip yerli halk organizasyonlarının Konsey'de bulunmalarının, Konsey'i diğer uluslararası kurumlardan ayırdığını ve Konsey'in '*birleştirici bir teması*' olduğunu ifade eder. 'Inuit Kutup Çevresi Konferansı', 'Sami Konseyi' ve 'Kuzey'in, Sibirya'nın, Rusya Federasyonu'nun Uzak Doğu'nun Yerli İnsanlarının Rus Derneği' Arktika Konseyi'nin daimi katılımcıları olarak sıralanmıştır (Ottawa Declaration, 1996: md. 2). 1998 yılında Iqaluit Deklarasyonu (1998: md.

¹⁰Bölgede yönetsel açıdan diğer çerçeveler ise Bileşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Uluslararası Denizcilik Örgütü'tür (Conley vd., 2012: 14-15).

¹¹Sırasıyla tüm deklarasyonlar ve toplantı tarihleri şunlardır: Ottawa (1996), Iqaluit (1998), Barrow (2000), Inari (2002), Reykjavik (2004), Salekhard (2006), Tromso (2009), Nuuk (2011), Kiruna (2013) ve son olarak Iqaluit Deklarasyonu (2015) (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-a). Toplantılar iki yılda bir yapılmasına rağmen 2006 yılından sonra bir yıl gecikmeli olarak (bir defaya mahsus) 2009 yılında toplantı yapılmıştır.

2) ile 'Aleut Derneği', 2000 yılında ise Barrow Deklarasyonu (2000: 22) ile 'Arktika Atabaşkan Konseyi' ve 'Uluslararası Gwinch Konseyi' daimi katılımcı üye olarak kabul edilmiştir. Kurucu deklarasyonun 2. maddesinde daimi katılımcı statüsünün diğer yerli halklara da açık olduğu ifade edilmesine rağmen daimi katılımcıların sayısına, her durumda daimi üye devletlerin sayısından az olma kısıtlaması getirilmiştir (Ottawa Declaration, 1996: md. 2). Bu da gelecekte daimi katılımcıların oy hakkına sahip olmaları olasılığına karşılık devletlerin tedirginliğini yansıttığı ve oy çoğunluğunun sekiz Arktika devletinde kalması istendiği yönünde yorumlanabilir.

Bugün Konsey'in altı daimi katılımcısı bulunmaktadır. Daimi katılımcı kabulündeki sayı kısıtlaması ile daimi üyeliğin sadece sekiz Arktika Devleti ile sınırlı olduğu göz önünde bulundurulursa daimi katılımcı statüsü için en fazla bir organizasyona daha yer vardır. Daimi katılımcılar oylamaya katılma hakkına sahip olamamasına rağmen Konsey'in tüm toplantılarına katılabilmektedir (Bloom, 1999: 712). Evan Bloom (1999: 717), daimi katılımcıların Konsey'de görüşlerini bildirmelerinin yanı sıra devletlerle birlikte aynı masada oturup diyalog kurabilmelerinin bile çok önemli olduğunu belirtmiştir. Ancak Arktika devletleri, Ottawa Deklarasyonu'nda yerli halklar için şöyle bir açıklama yapma ihtiyacı duymuştur: *"Bu deklarasyonda halklar teriminin kullanılmasından uluslararası hukuka ilişkin hakların terime iliştilerilebileceğine yönelik tavsiyeler içerdiği manası çıkarılmamalıdır."* (Ottawa Declaration, 1996: md. 2'nin dipnotu) Bu ibare ile Arktika devletleri tarafından, bölgedeki yerli halklarla ilgili herhangi bir meselenin uluslararasılaşmasının yani kontrolden çıkmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Yerli halkların da Arktika Konseyi'nde temsil ediliyor olması, Arktika'daki uluslararası işbirliğinin tekrardan canlanmasına hizmet ederken aynı zamanda bu halkların kültürel yaşam biçimlerinin varlığına yönelik farkındalığın ve duyarlılığın gelişmesine de hizmet etmiştir (Simon, 2002: 13). Ayrıca Konsey toplantılarına yerli halk organizasyonlarının katılımı, Konsey için *sui generis* bir durum oluştururken; aynı zamanda bu yapı gelecekte bölgesel örgütlenmelere model teşkil edebilecek bir motif olarak da düşünülmelidir (Demirkılınç, 2015b: 61). Konsey tarafından 2013 yılında yayınlanan *'Arktika için Vizyon'* isimli belgede, bilimsel (modern) ve geleneksel (yerlilere ait) bilginin bölgeyi anlamada ve bölge adına karar vermede ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır (Vision for the Arctic, 2013: 2). Uluslararası Aleut Derneği Yönetici Müdürü Jim Gamble'ın da Arktika Bölgesi'nde yerli halkların önemi hakkında söylediği *"(...) yerlilerin bilgisi sadece kullanışlı değil pek çok durumda Arktika'yı anlamak için zorunludur."* (Gamble, 2015: 385) sözleri devlet ve devlet olmayan aktörlerin bölgede birbirlerine olan bağımlılığının göstergesidir. Ayrıca Konsey'de yerli halkların desteği ile Çocukların Geleceği (*Future of Children*) ve Arktika Gençliği (*Youth of the Arctic*) gibi yenilikçi projeler de yürütülmektedir (Simon, 2002: 13).

'Arktika için Vizyon' isimli belgede daimi üyeler ve daimi katılımcılar; bölgenin bir barış bölgesi olduğunu, bölgedeki sorunların çözümü noktasında kendilerini yeterli hissettiklerini ve yasal çerçeve olarak Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne (BMDHS) bağlı olduklarını belirtmişlerdir. Yerli halkların kültürel geleneklerini, dillerini ve yaşam koşullarını korumak ve sürdürülebilir olmasını sağlamak için üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getireceklerini beyan etmişlerdir (Vision for the Arctic, 2013: 3). Ayrıca daimi üyeler ve daimi katılımcılar, Konsey'e verdikleri önemi ve Konsey'in gücünü göstermek için bölgedeki işbirliği bağlamında Konsey'i *'Kuzey Yıldızı'* (*North Star*) olarak nitelendirmişlerdir (Vision for the Arctic, 2013: 5).

Daimi üye ve daimi katılımcı statüsü haricinde Arktika Konseyi'nde bir diğer üyelik statüsü gözlemci üyeliktir. Öncelikli rolleri Konsey'in çalışmalarını izlemek ve aksi kararlaştırılmadıkça Konsey'in toplantıları ile diğer aktivitelerine katılabilmek olan gözlemci üyeler, daimi üye ülkelerin konsensüs ile aldıkları karara dayanarak gözlemci üyelik statülerini devam ettirirler (Arctic Council Rule of Procedure, 2013: 6). Arktika Konseyi'nde gözlemci üyelik statüsü şu aktörlere açıktır:

- Arktika Bölgesi'nde yer almayan devletlere,
- Hükümetler arası ya da parlamentolar arası küresel ya da bölgesel organizasyonlara,
- Hükümet dışı örgütlere (Ottawa Declaation, 1996: md. 3).

Konsey'in 1998 tarihli Iqaluit Bakanlar Toplantısı'nda Almanya, Hollanda, Polonya ve Birleşik Krallık (Iqaluit Declaation, 1998: md. 3); 2002 tarihli toplantıda Fransa (Inari Declaration, 2002: md. 13); 2006 tarihli toplantıda İspanya (Salekhard Declaation, 2006: 9); ve 2013 tarihli Kiruna Toplantısı'nda da İtalya, Çin, Hindistan, Güney Kore, Japonya ve Singapur gözlemci üyelik statülerine sahip olmuştur (Kiruna Declaation, 2013: 6). 2013 yılına kadar gözlemci üyeleri Avrupa devletlerinden oluşan Konsey, 2013 yılında beş Asya devletine gözlemci üyelik statüsü vererek daha küresel bir nitelik kazanmıştır. Konsey bünyesinde on iki gözlemci devletin yanı sıra pek çok hükümetler arası ve hükümet dışı örgüt de yer almaktadır.¹²

Avrupa ülkelerinden yedisinin Konsey'de gözlemci üye olarak yer almasının nedeni bu ülkelerin bölgeye coğrafi yakınlığının olması, bölgeyle sıkı ekonomik bağlara sahip olmaları ve bölgedeki politik gelişmelerin Avrupa kıtasını doğrudan etkileyebilecek olması ile açıklanabilir. Beş Asya ülkesinin bu coğrafya ile ilgilenmesinin ve Konsey'de gözlemci üye olarak yer almalarının nedenleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Bölgenin sahip olduğu değerli mineraller ve enerji kaynakları,
- Arktika Okyanusu'ndaki geçitlerin zaman ve maliyet açısından sağladığı tasarruf,
- Bölgedeki bilimsel araştırmalar ve iklim değişikliği hakkında elde edilebilecek bilgi (Huebert, 2012: 35).

Daha önce de bahsedildiği gibi Konsey'in üyelik statüleri haricinde işleyişe yardımcı olmak ve gerekli faaliyetleri gerçekleştirmek için Konsey bünyesinde yer alan *çalışma grupları*, *uzman gruplar* ve geçici süreliğine oluşturulan *özel görev grupları* yer almaktadır. Ottawa Deklarasyonu'nda Arktika Gözetleme ve Denetleme Programı (AMAP), Arktika Flora ve Fauna Koruma (CAFF), Acil Durum Önleme, Hazırlık ve Müdahale (EPPR) ve Arktika Deniz Çevresi Koruma (PAME) Konsey'in çalışma grupları olarak tanımlanmıştır (Ottawa Declaration, 1996: md. 1). 1998 tarihli Iqaluit Toplantısı'nda Sürdürülebilir Kalkınma Çalışma Grubu (SDWG) (Iqaluit Declaration, 1998: md. 9) ve 2006 tarihinde de Salekhard

¹² Konsey'e gözlemci üye olan hükümetler arası ve parlamentolar arası dokuz organizasyon şunlardır: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği, Nordik Bakanlar Konseyi, Nordik Çevre Finans İşbirliği, Kuzey Atlantik Deniz Memeleri Komisyonu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu ve Arktika Bölgesi Parlamentolar Daimi Komitesi (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-b).Gözlemci üye olan on bir hükümet dışı organizasyon ise şunlardır: Deniz Koruma Danışma Komitesi, Kuzey Amerika Arktika Enstitüsü, Dünya Ren Geyiği Yetiştiricileri Derneği, Kutup Çevresi Koruma Birliği, Uluslararası Arktika Bilim Komitesi, Uluslararası Arktika Sosyal Bilimler Derneği, Uluslararası Kutup Çevresi Sağlık Birliği, Yerli Halkların Sorunları İçin Uluslararası Çalışma Grubu, Kuzey Forumu, Arktika Üniversitesi ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı - Küresel Arktika Programı (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-b). Uluslar üstü bir yapıya sahip olan Avrupa Birliği'nin Arktika'ya yönelik politikaları nedeniyle gözlemci üyelik başvurusu 2013 yılında (Kiruna Declaration, 2013: 6) ve 2014 yılında reddedilmiştir (Van Der Zwet vd., 2014: 6).

Toplantısı'nda Arktika Atık Eylem Programı (ACAP) çalışma grubu olarak kabul edilmiştir (Salekhard Declaration, 2006: 6).

Bahse konu altı çalışma grubunun görev tanımları ve faaliyet alanları hakkında kısaca şunlar söylenebilir: AMAP, Arktika'da iklim değişikliğini ve kirliliği gözetleme ve değerlendirme işlevini gerçekleştirip bu meseleler hakkında raporlar ve eylem planları hazırlar (AMAP İnternet Sitesi); CAFF, Arktika'nın biyoçeşitliliği üzerine araştırmalar yapan ve bulgularını Konsey üyelerine ileten bir çalışma grubudur (CAFF İnternet Sitesi); EPPR, Arktika'da çevrenin korunması, olası felaketlere karşı hazırlık ve acil durumlarda müdahale planları oluşturur (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-c); PAME, Arktika deniz çevresinin korunması ve sürdürülebilirliği üzerine faaliyette bulunup eylem planları hazırlar (PAME İnternet Sitesi); SDWG, bölgede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, çevrenin, yerli halkların ekonomik, kültürel ve sağlık koşullarının korunması ve iyileştirilmesi amacını güder (SDWG İnternet Sitesi); ACAP, ise emisyon ve kirliliğe sebep olan diğer bileşenleri azaltmak amacı güden bir çalışma grubudur (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-d). Çalışma gruplarının Konsey'e olan en büyük katkısı ise Konsey'in bilimsel doğrular ile hareket etmesi için sunduğu raporlardır.¹³ Çalışma gruplarının hazırladıkları bilimsel raporlar da Arktika devletlerinin Konsey'de karar almalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca raporlar sayesinde Konsey'in nokta tespiti/güdümlü hedeflere yönelmesi sağlanarak zaman-maliyet açısından tasarruf edilmektedir.

Tablo 1: Arktika Konseyi'nin Yapısı (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-f)

ARKTİKA KONSEYİ'NİN YAPISI			
Daimi Üyeler	Daimi Katılımcılar	Gözlemci Üyeler	Çalışma Grupları
ABD	Inuit Kutup Çevresi Konferansı	Almanya	ACAF
Rusya	Sami Konseyi	Hollanda	AMAP
Kanada		Polonya	CAFF
Norveç	Kuzey'in, Sibirya'nın, Rusya Federasyonu'nun Uzak Doğunun Yerli İnsanlarının Rus Derneği	Birleşik Krallık	EPPR
İsveç		Fransa	SDWG
Finlandiya		İspanya	PAME
Danimarka		İtalya	
İzlanda	Aleut Derneği	Çin	Diğer Gruplar
	Arktika Atabaşkan Konseyi	Hindistan	Özel Görev Grupları
	Uluslararası Gwinch Konseyi	Güney Kore	Uzman Gruplar
		Japonya	
		Singapur	

Yukarıda faaliyetleri açıklanan altı çalışma grubunun haricinde Konsey'de uzman gruplar (*task force*) ve geçici süreliğine spesifik meseleler için kurulan özel görev grupları da bulunmaktadır. Örneğin şu an faaliyette bulunan Arktika Deniz İşbirliği Üzerine Özel Görev Grubu ve Bilimsel İşbirliği Özel Görev Grubu gibi. Bu grupların faaliyetleri ise hedeflere ulaşıldığı anda sonlandırılmaktadır (Arktika Konseyi İnternet Sitesi-e).

¹³ Çalışma gruplarının hazırladıkları raporlara Arktika Konseyi'nin resmi internet sitesi üzerinden ücretsiz bir şekilde erişim sağlanabilmektedir. (Bkz. Arktika Konseyi İnternet Sitesi-g, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/documents>)

3. Bölgesel İşbirliğinin Önündeki Engeller ve Arktika Konseyi'nin Yeterliliği

Arktika Bölgesi, hem fırsatları hem de zorlukları bir arada bulunduran bir coğrafyadır. Ancak fırsatların ve zorlukların aynı temel konular üzerinden filizlendiği gerçeğiyle yüzleşildiğinde bu durum daha da karmaşık hale gelmektedir. Ayrıca bölgede ortaya çıkan fırsatlar, ekonomik kazanımlar çerçevesinde değerlendirilebilecek iken; zorlukları tanımlarken ekonomik, güvenlik, çevresel ve kültürel bağlamda değerlendirmek gerekecektir.

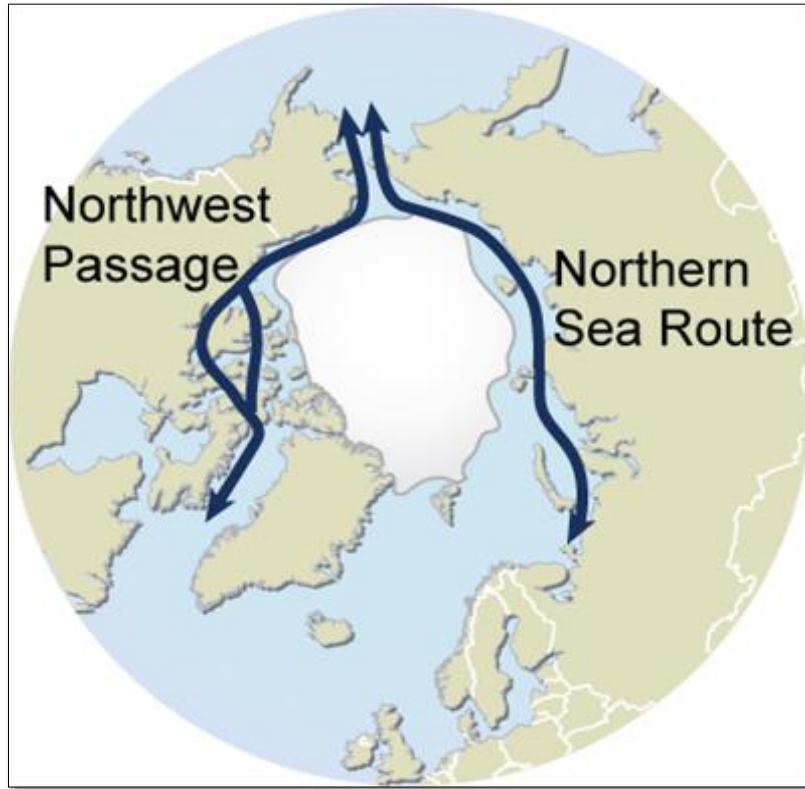
Bölgenin sahip olduğu doğal kaynaklar, geçitler ve turizm potansiyeli ekonomik temelde bölge için birer fırsattır. Petrol ve gaz başta olmak üzere pek çok değerli ve ender kaynakların bulunduğu bu coğrafya, hem bölge devletlerinin hem de küresel sermayenin ilgi odağındadır. Gelecekte buzul erimelerindeki artış nedeniyle Kuzey Batı Geçidi ve Kuzey Deniz Yolu Avrupa ve Amerika kıtaları ile Asya kıtası arasında bağlantı oluşturabilecektir. Deniz ulaşım mesafesini kısaltan bu geçitler sayesinde hem zamandan hem de maliyetten tasarruf edilebilecek ve bu kolaylıklar da dünya ticaret yollarından biri olacak olan Arktika Okyanusu'nun önemini artıracaktır (Karş. Borgerson, 2008: 69). Bölge kaynaklarını bu geçit yollarından pazarlanabilmesine imkan veren bağlantı hatları da oluşturulabilirse Arktika Okyanusu giderek artan oranda jeopolitik öneme sahip olacaktır. Ayrıca konaklama ve ulaşım imkanlarındaki iyileşmeye bağlı olarak bölgenin büyüleyici doğal güzellikleri ve birbirinden renkli ve çeşitli yerli halkların yaşam biçimleri, gelecekte kutup turizminin bölgenin en önemli ekonomik faaliyetlerinden biri olmasını sağlayacaktır (Karş. Borgerson, 2008: 73).

Tüm bu ekonomik getiriler üzerinden değerlendirilen fırsatlara rağmen bölgede kazanımların önünde büyük zorluklar da bulunmaktadır. Öncelikli olarak doğal kaynakların çıkarılışı ve çıkarılış esnasında yaşanabilecek olası kazalar bölge ekosistemine geri dönüşü olmayan zararlar verebilecektir (Bkz. EY Report, 2013). Ayrıca doğal kaynakların çıkarımı için gerekli olan bölgenin sanayileşmesi, hem bölgenin doğal yaşamına hem de on birlerce yıldır doğa ile iç içe yaşayan yerli halkların yaşam biçimlerine zarar verecektir. Geçitlerin kullanılması ve turizm faaliyetleri de doğal kaynak çıkarımı ile aynı oranda zorluklara gebe. Geçitlerin kullanımında devasa gemilerin ve turizm faaliyetleri esnasında insanoğlunun Arktika Okyanusu'nu kirletmeleri söz konusu olacaktır. Ayrıca bölgede ticari ve turistik faaliyetlerin yapılabilmesi için kurulacak olan limanların ve şehirlerin de bölgedeki sosyal ve çevresel hayat üzerinde etkileri olacaktır. Geçitlerin kullanılabilmesi ve bölgenin giderek sanayileşmesi aynı zamanda geleneksel olmayan¹⁴ (çevresel, ekonomik, toplumsal ve siyasi) güvenlik meselelerinin üzerinde daha fazla düşünmeyi ve eyleme geçmeyi zorunlu kılacaktır.¹⁵

Yukarıdaki anlatıların ışığında Arktika'daki hem çevresel hem de ekonomik zorluklar bölge devletleri arasında işbirliğini kaçınılmaz hale getirmektedir (Van Der Zwet vd., 2014: 1). Bölgede yaşamını idame ettiren yaklaşık 4 milyon civarındaki nüfusun (Heleniak ve Bogoyavlensky, 2014: 102) yaşam koşulları da göz önünde bulundurulduğunda bahse konu zorluklar daha da ağırlaşmaktadır. Ayrıca bölge devletleri arasında var olan sınır ve kıta sahanlığı sorunları, bu zorlukları daha da karmaşık hale getirmektedir.

¹⁴ Geleneksel olmayan, genişletilmiş güvenlik tanımları için bkz. (Brauch, 2008).

¹⁵ Arktika'daki fırsatları ve zorlukları detaylı olarak ele alan bir çalışma için bakınız (Gümrükçü, 2015).

Harita 2: Arktika Deniz Rotaları - Kuzey Batı Geçidi ve Kuzey Deniz Rotası (Grid Arendal İnternet Sitesi, 2005)

Örneğin; Arktika Okyanusu'na kıyıdaş ülkeler arasındaki pek çok tartışmalı alandan bazıları şunlardır: Kanada, AB ve ABD arasında Kuzeybatı Geçidi (*Northwest Passage*) ile Rusya, AB ve ABD arasında Kuzey Deniz Yolu'nun (*Northern Sea Route*) statü sorunu; Lomonosov Sırtı'nda Kanada, Rusya ve Danimarka'nın hak iddiaları; Baffin Körfezi'nde Kanada ve Danimarka arasındaki sınır sorunu; Norveç ve Rusya arasında Svalbard Takımadaları çevresindeki balıkçılık hakları ile ilgili anlaşmazlık gibi (Bert, 2012: 11-12). Bu minvalde önemli gelişmelerden biri Mayıs 2008'de yayımlanan Ilulissat Deklarasyonu'nda¹⁶ Arktika devletlerinin yeni sınırlarını barış içinde ve BMDHS ile uyumlu bir şekilde belirleyecekleri hususunda beyanda bulunmalarıdır (Huebert, 2012: 18). Böylelikle Arktika Okyanusu'na kıyıdaş beş devlet, işbirliği için olumlu bir mesaj vermiş ve uluslararası hukuk içerisinde adım atacaklarını belirtmişlerdir (Ilulissat Declaration, 2008). Arktika devletlerinin işbirliğini desteklemek amacıyla çabalarını ortaya koydukları bir diğer gelişme ise Norveç ile Rusya arasında devam eden Barent Denizi ile ilgili sınır sorununun Eylül 2010'da bir antlaşmaya varılarak sona ermesidir (Huebert, 2012: 18). Ayrıca iki ülke arasında antlaşma sağlanması yabancı yatırımların bölgede artmasını da sağlamıştır (Haftendorn, 2013: 6-7). Arktika ülkeleri bölgenin zenginliklerinden faydalanabilmeleri için kendi aralarındaki kıta sahanlıkları üzerindeki anlaşmazlıkları barışçıl yöntemlerle çözmelidir (Haftendorn, 2013: 7). Tüm bu

¹⁶ Bu deklarasyon Arktika Konseyi bünyesinde hazırlanmamıştır. Deklarasyon, Arktika Okyanusu'na kıyıdaş beş ülke (ABD, Kanada, Rusya, Norveç ve Danimarka) tarafından 'Arktika Okyanusu Konferansı'nda yayınlanmıştır.

olumlu gelişmeler, her ne kadar Arktika Konseyi dışında karara varılan sonuçlar olsa da Konsey'in bölge devletlerini, sorunların çözümü noktasında bir araya getiren birleştirici unsuru göz ardı edilmemelidir.

Bugün Arktika Konseyi'nin karar verici bir yapı yerine kararların şekillendiği bir yapıya sahip olması Konsey'in yasal bağlayıcılığı olmayan bir forum olarak anılmasına neden olmaktadır. Ancak 2011 ve 2013 yılındaki iki gelişme bu durumun değişebileceği yönünde işaretler vermiştir. Sekiz Arktika ülkesi, 2011 yılında "Arktika'da Havacılık ve Denizcilik Arama Kurtarma İşbirliği"¹⁷ ve 2013 yılında da "Arktika'da Deniz Petrol Kirliliğine Hazırlık ve Müdahalede İşbirliği"¹⁸ adında iki bağlayıcılığı olan antlaşma imzalamıştır. Arka planında çevre ve güvenlik kaygılarının yer aldığı bu iki antlaşma, Berkman'a göre Konsey'in kendi gelişiminde yeni bir evreye girdiğinin işaretidir (Berkman, 2012: 126). Rottem ise, iki bağlayıcı antlaşmaya rağmen Konsey'i hala karar verici bir yapıdan ziyade kararların şekillendiği bir yapı olarak görmenin daha uygun olacağını belirtir (Rottem, 2015: 56).

Ancak bu iki antlaşma ile Konsey'in bağlayıcı antlaşmalar yapabilecek potansiyele sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca imzalanan iki antlaşma, Konsey'in kendisini tanımladığı '*yüksek seviyeli bir forum*' şeklindeki yapısının gelecekte yasal bağlayıcılığı olan bir yapıya dönüşebileceği izlenimi uyandırmaktadır. Arktika'da Deniz Petrol Kirliliğine Hazırlık ve Müdahalede İşbirliği Antlaşması Konsey'in çevre meselelerine karşı attığı somut adımların yanı sıra daimi üyelerin bir antlaşma ile kendilerini yükümlülük altına almaları anlamında dikkat çekicidir. Arktika'da Havacılık ve Denizcilik Arama Kurtarma İşbirliği Antlaşması ise insan güvenliğini hedeflemesinin yanın da belki de en büyük faydası ülkelerin katılacakları ortak tatbikatlar ile birbirleriyle kuracakları iletişimin kolaylaşmasıdır (Rottem, 2015: 56).

Berkman (2012: 127), Arktika Okyanusu'ndaki güvenlik meselelerinin askeri güvenlik kapsamından çok daha geniş olduğunu belirtir. Nitekim Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte askeri güvenlik alanına girmeyen tehditlerin üstesinden artık güç ve askeri maksimizasyon ile gelinemeyeceği anlaşılmıştır (Akgül Açıkmeşe, 2014: 241). Arktika Konseyi de çevresel, sosyal, ekonomik ve insan güvenliğinin alanına giren bu yeni tehditlerin üzerine eğilmektedir. Ottawa Deklarasyonu'nda güvenlik meselelerinin Konsey'in dışında tutulacağı ifadesi ise sadece askeri güvenlik meselelerini kapsamaktadır. Böylelikle imzalanan arama-kurtarma antlaşması çerçevesinde Arktika ülkelerinin birlikte hareket etmesi ileride tüm ülkelerin arasında karşılıklı güvenin sağlanabileceği izlenimi vermektedir (Conley vd., 2012: 37). Ancak bölgede NATO'nun liderliğini üstlenen ABD ve Sovyetlerin doğal mirasçısı konumundaki Rusya'nın güvenlik algılamalarının birbirinden farklı olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca Şenol Kantarcı'nın Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen uluslararası sistemin kendi dengesini bulana kadar zaman zaman '*krizlerin ve kötü ilişkilerin*' yaşanabileceği uyarısı (Kantarcı, 2012: 77) Arktika Bölgesi'ndeki politik gelişmelerde de göz önünde bulundurulmalıdır.

Arktika Konseyi'nin bölgedeki işbirliği açısından oynadığı rol sadece devletler tarafından değil aynı zamanda bölge insanları tarafından da önemli görülmektedir. Kankaanpaa ve Young, yaptıkları bir saha araştırmasında 'Arktika Konseyi'nin Etkililiği' üzerine şu sonuca varmışlardır.

- Arktika Konseyi, bölgede ortaya çıkan sorunların tanımlanmasında ve politik gündeme gelebilmesinde bir hayli başarılı olmuştur.

¹⁷ Detaylı bkz. (Agreement on Cooperation Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic, 2011).

¹⁸ Detaylı bkz. (Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic, 2013).

- Arktika Bölgesi'nin bugün olduğu gibi gelecekte de etkili bir Arktika Konseyi'ne ihtiyacı olacaktır (Kankaanpaa ve Young, 2012: 1).

Ancak belirtmek gerekir ki bölge devletleri, birbirlerinden farklı Arktika politikalarına ve bölgeye yönelik farklı ulusal çıkarlara sahiplerdir. ABD'nin bölgedeki temel çıkarı güvenlik ve deniz meselelerinde serbestlik iken; Kanada'nın temel politikası sorunlu deniz alanlarında egemenliğini sağlamaktır (Huebert, 2012: 18). Norveç için bölgesel istikrar önemli bir mesele iken; Rusya için hem bölgesel istikrar hem de Arktika'daki hidrokarbon rezervlerinin ekonomik potansiyeli önem arz etmektedir (Huebert, 2012: 18). Yine Rusya açısından bakıldığında Arktika Bölgesi'nde ulusal kalkınmasının önünde bazı engeller bulunmaktadır. Nitekim jeolojik bilgi, teknoloji, altyapı, yatırım konusunda eksiklik ve çevre maliyeti gibi yapısal engeller Rusya'yı partner arayışına zorlamaktadır (Yenikeşef ve Krysiak, 2007: 8). Tüm bu ulusal çıkarların farklılıklarına rağmen Konsey, bölge devletlerinin işbirliğini sürdürmelerine, zorluklarla mücadelede ortak hareket etmelerine ve Arktika Bölgesi'nin sınırları dışındaki gözlemci üyelerden istifade etmelerine hizmet etmektedir. Haftendorn'un deyişiyle *"bugün Arktika Konseyi, Arktika yönetiminde çok önemli bir unsurdur."* (Haftendorn, 2013: 15) Ayrıca 19 Eylül 2014 tarihinde Arktika'daki ekonomik gelişmelerin koordinasyonu için bağımsız bir Arktika Ekonomik Konseyi kurulmuştur. Ekonomik Konsey, Arktika Konseyi ile iş dünyası arasında köprü vazifesi görmeyi amaçlamaktadır (Arktik Ekonomik Konseyi İnternet Sitesi). Bir bakıma Arktika Konseyi bölgenin politik yönüne, Ekonomik Konsey'de ekonomik yönüne dönük bölge devletlerinin uyumlu politikalar üretmelerine hizmet etmektedir. Ayrıca her ne kadar bugünkü koşullarda zor olsa da gelecekte Ekonomik Konsey ile bölgede ekonomik entegrasyonun gerçekleştirilebileceği ihtimali üzerinde durulmalıdır (Demirkılınç, 2015b: 61).

Sonuç

Soğuk Savaş'ın son yıllarında hem Doğu Bloğu'ndan hem de Batı Bloğu'ndan yükselen işbirliği çağrıları, savaşın sona ermesi ile işbirliği girişimlerine dönüşmeye başlamıştır. Bölge ülkeleri arasındaki işbirliğinin odak noktasını ise çevre sorunları oluşturmuştur. 2000'li yıllara yaklaşıldığında bölge genelinde hükümetler arası veya hükümet dışı pek çok organizasyonun kurulduğu ve çeşitli alanlardaki hedefleri gerçekleştirmek üzere işbirliği programlarının başlatıldığı görülmüştür. Bu girişimlerin içerisinde en dikkat çeken ve bölgede çevre, sosyal hayat ve kalkınma alanında tüm bölge aktörlerinin katılımının sağlandığı girişim ise Arktika Konseyi olmuştur.

Arktika Konseyi'ne bölgedeki sekiz Arktika ülkesinin sekizinin de üye olması, Konsey'de yerli halk organizasyonlarından altısının daimi katılımcı statüsü ile temsil edilmesi ve Konsey bünyesindeki çalışma gruplarının hazırladığı bilimsel raporlar ile Konsey'in bilimsel gerçekler ışığında faaliyette bulunması Arktika Konseyi'nin hem bölgesel hem de küresel düzeyde prestijini artırırken aynı zamanda gelecekteki bölgesel örgütlenmelere model olabilecek bir örnek teşkil etmektedir. Konsey'in prestijini küresel düzeyde artıran bir diğer özelliği ise aralarında Birleşmiş Milletler gibi önemli organizasyonların yer aldığı yirmi adet uluslararası organizasyonun ve Avrupa ile Asya kıtasından coğrafi yakınlığına bakılmaksızın toplamda on iki ülkenin Konsey'de gözlemci üye olarak yer almasıdır. Konsey'e gözlemci üyelik başvurularının giderek artacağı beklenirken Avrupa Birliği'nin iki kez başvurusu da reddedilmiştir. Konsey'in gözlemci üyelik başvurularını onaylama ya da reddetme erkini kullanması, Konsey'in kendi prensiplerine göre hareket ettiğinin ve Kutup siyasetinde giderek

bir aktör gibi davranmaya başladığının sinyalleri olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca Konsey'in 2011 yılındaki ve 2013 yılındaki toplantılarına Dışişleri Bakanlığı düzeyinde katılımın olması Konsey'in artan önemini de ortaya koymaktadır (Rottem, 2015: 51).

Konsey, ilk başlarda yetkili ve yasal bağlayıcılığı olan bir organizasyon şeklinde kurulması planlanırken; ABD'nin güçlü bir başkanlığı olan Konsey'i kendi ulusal çıkarlarına aykırı bulması nedeniyle Konsey, danışma merci şeklinde bir forum olarak kurulmuştur. Buna rağmen 2011 yılında 'Arktika'da Havacılık ve Denizcilik Arama Kurtarma İşbirliği' ve 2013 yılında da 'Arktika'da Deniz Petrol Kirliliğine Hazırlık ve Müdahalede İşbirliği' adında üye ülkeleri bağlayıcı iki antlaşmanın Konsey bünyesinde hazırlanması ve tüm üyeler tarafından imzalanması, Konsey'in bölgedeki önemi ve gelecekteki konumu hakkında daha fazla düşünülmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Kuruluşunda yasal bağlayıcılığının olmaması ve askeri güvenlik meselelerinin Konsey'de görüşülmemesi, Konsey'in zayıf ve olumsuz bir yönü olarak algılanmasına rağmen aslında bu özellik Konsey'in bugünkü ve gelecekteki başarısının en önemli mihenk taşı olarak da değerlendirilmelidir. Nitekim Rusya ve ABD gibi iki süper gücün Soğuk Savaş'ın hemen ardından birbirlerini doğrudan bağlayacak antlaşmalara ve askeri güvenlik meselelerini tartışmaya başlamalarını beklemek imkansız olacaktır. Hatta bugün bile, Suriye'de olduğu gibi dünyanın farklı coğrafyalarında bu iki devletin nüfuz mücadelesi devam etmektedir. Dolayısıyla Arktika Bölgesi'nde hayati önemi olan askeri güvelik konularının görüşülmesini ve devletlere yükümlülükler sunan bağlayıcı antlaşmaların bölgede hızla onaylanmasını beklemek yanlış olacaktır. Bunun yerine Konsey'in devletler için kabulünde çok tereddüt edilmeyen çevre, yerli halkların korunması ve kalkınma gibi meselelerde bilimsel raporlar ile desteklenen adımlar atması daha akıllıcadır. Ancak bu söylemin bahsi geçen konuları önemsiz yapmak yerine, aksine çok önemli olan bu konularda harekete geçmek için devletlerin gönüllü olmalarının önünde engel olmadığı anlamı çıkarılmalıdır.

Bölgede bazı kıta sahanlıkları konusundaki sorunlar, sorunun tarafı olan devletler arasında çözüme kavuşturulmuştur. Halen devam eden pek çok antlaşmazlık bulunmasına rağmen sıkıntılı konularda çözüm örneklerinin yer alması ve bölge devletlerinin BMDHS'yi bölgedeki geçerli ve danışılacak uluslararası bir rejim olarak görmeleri önemli birer gelişmedir. Ancak bölge içinde ve bölge dışında meydana gelen bazı krizlerin (örneğin; 2007 yılında Rusya'nın Kuzey Kutbu'na bayrak dikmesi¹⁹ gibi bölge içinde yaşanan bir gelişme ve 2008 yılında Gürcistan-Rusya Savaşı, 2014 yılında Kırım Krizi ve devam Suriye Krizi gibi) Arktika Konseyi'ne ve bölgedeki işbirliğine zarar verme ihtimali de vardır. Bu nedenle Konsey'in bölgede faaliyetlerine devam etmesi, bölge devletlerinin iradelerine ve politikalarına bağlıdır. Arktika ülkelerinin bölgeye dönük çıkarları ve politikaları farklılık arz etse de bölgedeki her ülke savaşın ya da düşük yoğunluklu çatışmanın olduğu bir coğrafyada arzuladıkları maksimum ekonomik kazancı elde edemeyeceklerdir. Bu noktada nükleer denizaltıların gezdiği bir denizde petrol şirketlerinin ya da balıkçılık firmalarının faaliyet göstermesi ne derece mümkün olabilir sorusu sorulmalıdır.

Konsey'in varlığı daimi üyeler için olduğu kadar daimi katılımcılar için de çok önemlidir. Daimi katılımcıların temsil ettiği yerli halklar ile kar marjına odaklanan küresel sermaye arasındaki tek ince duvar Arktika Konseyi'dir. Konsey ya da daha özel bir ifadeyle Konsey'deki ulus-devletler küresel sermaye ile doğal yaşam arasında denge vazifesi

¹⁹ Rusya, 2 Ağustos 2007 tarihinde Kuzey Kutbu'ndaki Lomonosov Sırtı'na bayrak dikerek bu sırtın kendi kıta sahanlığının uzantısı olduğunu iddia etmiştir (Parfitt, 2007).

görmektedir. Yerli halk temsilcilerinin Konsey'de oy hakları olmasa da en azından sahip oldukları söz hakkı, nispeten bölge geleceğinin şekillenmesinde etkisi olmaktadır/olacaktır.

Merak edilen ve Konsey'in gelecekteki tutumu ile cevabı bulunacağı düşünülen soru ise Arktika Konseyi'nin, arka planında ekonomik motivasyonların etkili olduğu 'çevre-yerli halklar-ulus devletler-küresel sermaye' arasındaki ilişki biçimini gelecekte nasıl tanımlayacağı ve gözlemci üyelerin bu süreçte ne ölçüde aktif rol alacağıdır. 'Bugün için' bahse konu ilişki biçimindeki dengeyi, Konsey'in vizyon ve misyonları çerçevesinde 'korunuyor' şeklinde ifade etmek mümkündür. Ancak gelecekte de bu dengenin korunması, Konsey'in başarısına ve bir aktör olarak bölge adına hareket edebilmesine bağlıdır.

Son olarak, Kırım Krizi ve Suriye Krizi nedeniyle Konsey'in bu dönemki gündemine damgasını vuracak olan konu Arktika ülkeleri ile Rusya arasında bozulan ilişkiler olacaktır. 2015-2017 dönemi Arktika Konseyi Başkanlığı'nı yürütecek olan ABD'nin, Konsey'de Rusya'ya karşı 'kavgacı retorikten' ziyade 'yatıştırıcı/uzlaştırıcı' bir retorik kullanması ise Konsey'i bölge dışındaki kötüleşen ilişkiler ve gerilimlerden uzak tutabilecektir (Smieszek ve Kankaanpaa, 2015: 257). Böylelikle ABD'nin başkanlığını yapacağı bu dönem, Konsey'in kriz zamanlarındaki performansının da nasıl olacağını gösterecektir.

Kaynakça

- Agreement on Cooperation Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic.* (2011). https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/Arctic_SAR_Agreement_EN_FINAL_for_signature_21-Apr-2011%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden 4 Şubat 2016 tarihinde alınmıştır.
- Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic.* (2013). https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/MM08_agreement_on_oil_pollution_preparedness_and_response_%20in_the_arctic_formatted%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden 02 Şubat 2016 tarihinde alınmıştır.
- Arctic Council Rules of Procedure.* (15 Mayıs 2013). Kiruna, Sweden. https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=1 adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktik Ekonomik Konseyi İnternet Sitesi. <http://arcticeconomiccouncil.com/about-us/> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-a. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/83/discover> adresinden 11 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-b. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/observers> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-c. <http://arctic-council.org/eppr/about-eppr/> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.

- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-d. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/acap-home> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-e. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/subsidiary-bodies/task-forces> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-f. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/> adresinden 18 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Arktika Konseyi İnternet Sitesi-g. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/documents> adresinden 11 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Arctic Enviromental Protection Strategy*. (14 Temmuz 1991). Rovaniemi, Finland. http://cil.nus.edu.sg/wp/wp-content/uploads/2014/06/1991_Artic_Environmental_Protection_Strategy.pdf adresinden 20 Nisan 2015 tarihinde alınmıştır.
- Akgül Açıkmeşe, S. (2014). Güvenlik, Güvenlik Çalışmaları ve Güvenlikleştirme. Editör E. Balta, *Küresel Siyasete Giriş: Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* (ss. 241-279). İstanbul: İletişim Yayınları.
- AMAP İnternet Sitesi. <http://www.amap.no/about> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Atland, K. (2011). *Militarization of the Barents Region*. Contribution to the Barents Encyclopedia. <http://bar-enc.didaktekon.se/Editor/Sample-articles/Ex-Militarization-L-Atland-2011-09.pdf> adresinden 25 Şubat 2016 tarihinde alınmıştır.
- Baev, P. K. (2009): Troublemaking and Risk-Taking: The North in Russian Military Activities. Editör E. W. Rowe, *Russia and the North* (ss. 17-34). University of Ottawa Press.
- Barrow Declaration. (10-11 Ekim 2000). Alaska, United States of America. <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/87> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Berkman, P. A. (2012). Our Common Future in the Arctic Ocean. *The Round Table*, 101(2), 123-135.
- Bert, M. (2012): The Arctic Is Now: Economic and Natioanl Security in the Last Frontier. *American Foreign Policy Interest: The Journal of the National Commitee on American Foreign Policy*, 34(1), 5-19.
- Bloom, E. (1999). Establishment of the Arctic Council. *The American Journal of International Law*, 93(3) July, 712-722.
- Borgerson, S. G. (2008). Arctic Meltdown: The Economic and Security Implications of Global Warming, *Foreign Affairs*, 87(2), 63-77.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18), 1-47.
- Buzan, B. (2008). Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18) Yaz, 107-123.
- CAFF İnternet Sitesi. <http://www.caff.is/about-caff> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Conley, H., vd. (2012). A New Security Architecture for the Arctic. *Center for Strategic and International Studies*. Washington.
- Demirkılınç, S. (2015a). Politik Bir Bölge Olarak Arktika'nın Tanımlanışı. Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel Bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar*, (ss. 109-131). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demirkılınç, S. (2015b). Bölgeselcilik Teorisi Çerçevesinde Arktika Bölgeselciliği. Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel Bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar*, (ss. 47-71). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Ebinger, C. K. ve Zambetakis, E. (2009). The Geopolitics of Arctic Melt. *International Arctic Affairs*, 85(6), 1215-1232.
- Emerson, C. ve Lahn, G. (2012). Arctic Opening: Opportunity and Risk in the High North. *Llyod's and Clatham House*.
- EY Report. (2013). Arctic Oil and Gas. http://www.safety4sea.com/images/media/pdf/EY-Arctic_oil_and_gas.pdf adresinden 20 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Gamble, Jim. (2015). The Arctic Council Permanent Participants: Capacity and Support - Past, Present and Future. *Arcticyearbook 2015*, 385-388.
- Gorbaçov, M. (1988). *Murmansk Konuşması*. Çeviren S. Sert, Barış Basın Yay. San., Birinci Basım.
- Grid Arendal İnternet Sitesi. (2005). Arctic Sea Routes - Northern Sea Route and Northwest Passage. http://www.grida.no/graphicslib/detail/arctic-sea-routes-northern-sea-route-and-northwest-passage_ba56 adresinden 04 Şubat 2016 tarihinde alınmıştır.
- Gümrükçü, H. (2015). Küresel Bakışla Kutup Çağının Genel Hatları. Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel Bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar*, (ss. 3-29), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Haftendorn, H. (2013). The Case of the Arctic Governance: The Arctic Puzzle. *The Centre for Arctic Policy Affairs*, Institute of International Affairs.
- Hasanoğlu, İ. ve Demirkılınç, S. (2016). Arktika'da Bölgesel Güvenlik: İşbirliği ve Çatışma Arasında Gelgitler. Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel Bakışla Kutup Çağı 2: Farklı Disiplinler Çok Yönlü Perspektifler*. Basım Aşamasında.
- Heikkilä, M. ve Laukkanen, M. (2013). *The Arctic Calls: Finland, European Union and the Arctic Region*. Arctic Centre/University of Lapland. file:///C:/Users/user/Downloads/Englantı_PDF.pdf adresinden 19 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Heininen, L. (2015). Küreselleşmenin Etkileri ve Dünya Siyasetinde Kuzey Kutbu'nun Yeri. Çeviren D. Tunçeri, Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar* (ss. 33-46). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Heleniak, T. ve Bogoyavlensky, D. (2014). Arctic Population and Migration. *Arctic Human Development Report* (ss. 53-104). Nordic Council of Ministers.
- Huebert, R. vd., (2012). *Climate Change and International Security: The Arctic as a Bellwether*. Arlington, Virginia: Center for Climate and Energy Solutions.
- Huebert, R. (2010). The Newly Emerging Arctic Security Environment. *Canadian Defence and Foreign Affairs Institute*.
- Huebert, R. (1998). New Directions in Circumpolar Cooperation: Canada, the Arctic Environmental Protection Strategy and the Arctic Council. *Canadian Foreign Policy Journal*, 5(2), 37-57.
- Hyodo, S. (2014). Russia's Strategic Concerns in the Arctic and Its Impact on Japan-Russia Relations. *Strategic Analysis*, 38(6), 860-871.
- Ilulissat Declaration*, (2008). http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf adresinden 03 Nisan 2016 tarihinde alınmıştır.
- Iqaluit Declaration*. (17-18 Eylül 1998). Ottawa, Canada. <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/86> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Inari Declaration*. (9-10 Ekim 2002). Finland. <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/88> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Kankaanpää, P. ve Young, O. R. (2012). The Effectiveness of the Arctic Council. *Polar Research*, 31, 1-5.

- Kantarıcı, Ş. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı Koalisyonlar Dönemi mi? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8(16), 47-84.
- Kiruna Declaration. (15 Mayıs 2013). Kiruna, Sweden. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/93> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Mokhtar, F. (12 Kasım 2015). Challenges Facing Arctic Will Affect Singapore and the World: DPM Teo. *Channel News Asia*. <http://www.channelnewsasia.com/news/singapore/challenges-facing-arctic/2255196.html> adresinden 11 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- NSIDC İnternet Sitesi. (15 Eylül 2015). <http://nsidc.org/arcticseaicenews/2015/09/> adresinden 04 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Nutall, M. (2005). Editör M. Nutall, *Encyclopedia of the Arctic*. New York: Routledge.
- Observer Manual For Subsidiary Body. (15 Mayıs 2013). Kiruna, Sweden. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/939> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Ottawa Declaration. (19 Eylül 1996). Ottawa, Ontario, Kanada. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/85> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinden alınmıştır.
- PAME İnternet Sitesi. <http://www.pame.is/index.php/shortcode/about-us> 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Parfitt, T. (2 Ağustos 2007). Russia Plants Flag on North Pole Seabed. The Guardian İnternet Sitesi. <http://www.theguardian.com/world/2007/aug/02/russia.arctic> adresinden 08 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- Pedersen, T. (2012). Debates Over the Role of the Arctic. *Ocean Development and International Law*, 43(2), 146-156.
- Romaniuk, S. N. (2013). *Global Arctic: Sovereignty and the Future of the North*. Berkshire: Academic Press.
- Rottem, S. V. (2015). A Note on the Arctic Council Agreements. *Ocean Development and International Law*, 46(1), 50-59.
- Salekhard Declaration. (26 Ekim 2006). Russia. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/90> adresinden 12 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- SDWG İnternet Sitesi. <http://www.sdwg.org/about-us/mandate-and-work-plan/> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinden alınmıştır.
- Simon M. (2002). The Arctic Council: Tackling Sustainable Development in the Circumpolar Region. *Biodiversity*, 3(3), s. 13.
- Smieszek, M. ve Kankaanpää, P. (2015). Role of the Arctic Council Chairmanship. *Arcticyearbook 2015*, 247-262.
- Sphor, A. P. vd., (2013). The Militarization of the Arctic: Political, Economic and Climate Challenge. *UFRGS United Nation Journal*, 11-70.
- Straitstimes İnternet Sitesi. (12 Kasım 2015). <http://www.straitstimes.com/singapore/environment/6-things-to-know-about-the-arctic-circle-singapore-forum> adresinden 04 Ocak 2016 tarihinde alınmıştır.
- USGS İnternet Sitesi, (2008). <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf> adresinden 10 Aralık 2015 tarihinde alınmıştır.
- Uysal Oğuz, C. ve Ersoy, G. (2016). Kutuplardaki İklim Değişikliğinin Bölgesel ve Küresel Sonuçları. Editör H. Gümrükçü vd., *Küresel Bakışla Kutup Çağı 2: Farklı Disiplinler Çok Yönlü Perspektifler*. Basım Aşamasında.
- Van Der Zwet, A., Bachtler, J. ve McMaster, I. (2014). Arctic Connections: Mapping Regional Cooperation in the Arctic. *EPRC, University of Strathclyde Glasgow*.
- Vision for the Arctic. (15 Mayıs 2013). Kiruna, Sweden. https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/287/MM08_Kiruna_Vision_for_the_Arctic_Final_f

ormatted%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden 12 Aralık 2015 tarihinden alınmıştır.

- Yenikeyef, S. M. ve Krysiak, T. F. (2007). The Battle for the Next Frontier: The Russia Polar Expedition and the Future of Arctic Hydrocarbons. *Oxford Energy Comment, Oxford Institute for Energy Studies*, 1-15.
- Wilson, P. (2015). Society, Steward or Security Actor? Three Visions of the Arctic Council. *Cooperation and Conflict*, 1(20), 1-20.